

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Факультет спеціальної освіти
Кафедра спеціальної педагогіки та інклюзії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

О.Г. Набока

«29» червня 2023 р.

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

**підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

**за освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Інформатика)»**

мова навчання – українська

Дніпро-Слов'янськ – 2023 р.

Розробник:

Кузнецова Т.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Рецензенти:

Малій Н.Ю. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри логопедії та спеціальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Панасенко Е.А. - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії (протокол № 11 від «15» червня 2023 р.)

Завідувач кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії

Омельченко М.С.

Погоджено групою забезпечення спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями).

Керівник групи забезпечення

А.В. Стьопкін

Затверджено та рекомендовано до впровадження Вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
«29» червня 2023 р., протокол №9

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	обов'язкова	
Загальна кількість годин – 90	Рік підготовки:	
	3-й	-
	Семестр	
	5-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 3,4 самостійної роботи здобувача – 3	Лекції	
	16 год.	-
	Практичні, семінарські	
	32 год.	-
	Лабораторні	
	0	-
	Самостійна робота	
42 год.	-	
	Вид контролю: залік	-

Мета вивчення навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» полягає у розкритті теоретико-методологічних і практичних основ впровадження інклюзивної форми навчання у загальноосвітні навчальні заклади; формування у здобувачів знань і уявлень про особливості організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами на заняттях з інформаційної освіти у загальноосвітньому просторі, вміння працювати зі спеціальною літературою.

2. Матриця компетентностей, програмних результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта»

Компетентності, які формуються з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Програмні результати навчання з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Методи навчання	Методи контролю
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь із наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу на рівні базової середньої освіти.</p> <p>ЗК 5. Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК 7. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 10. Здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.</p>	<p>РН 1. Відтворює основні концепції та принципи педагогіки і психології; враховує в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.</p> <p>РН 3. Називає і аналізує методи цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікує форми, методи і засоби навчання предмету в закладах</p>	<p>Метод проблемного викладення матеріалу, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, кейс-метод, метод проєктів, створення ситуацій зацікавленості, аналіз статистичних звітів та іншої статистичної документації, метод інтерв'ю, самостійна робота.</p>	<p>Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне та письмове опитування, тестування, практична перевірка, рейтинговий контроль, взаємоконтроль (взаємооцінка), самоконтроль (рефлексія, самооцінка), оцінювання самостійної роботи, есе. Залік.</p>

<p>ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, застосування соціальних навичок (т.з. softskills) у професійній діяльності.</p> <p>СК 3. Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання і розвитку учнів</p> <p>СК 6. Здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання); спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них</p> <p>СК 7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язберезувальних технологій під час освітнього процесу.</p> <p>СК 8. Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно-зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.</p>	<p>загальної середньої освіти.</p> <p>РН 6. Називає і пояснює принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками, уміє надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу.</p>		
--	--	--	--

3. Структура навчальної дисципліни

Назва тем	Денна форма				
	Кількість годин				
	усього	лек	прак	лаб	с.р.
Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	11	2	4	-	5
Тема 2. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.	11	2	4	-	5
Тема 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	16	2	4	-	5
Тема 4. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів.	11	2	4	-	7
Тема 5. Індивідуальний навчальний план та його складові.	11	2	4	-	5
Тема 6. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	11	2	4	-	5
Тема 7. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами на заняттях з інформаційної освіти.	16	2	4	-	5
Тема 8. Диференційоване викладання на заняттях з інформаційної освіти як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.	16	2	4	-	5
Разом: 90	90	16	32	-	60

4. Програма навчальної дисципліни.

4.1. Теми лекцій.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	2	-
2	Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі	2	-
3	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	2	-
4	Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів.	2	-
5	Індивідуальний навчальний план та його складові.	2	-
6	Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	2	-
7	Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами.	2	-
8	Диференційоване викладання на заняттях з інформаційної освіти як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.	2	-
Разом:		16	-

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії.	2	-
2	Соціальна та медична моделі порушень.	2	-
3	Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти.	2	-
4	Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні	2	-

	та оздоровчі багатoproфільні центри і т. ін.).		
5	Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.	2	-
6	Передумови для забезпечення успішної інклюзії. Педагогі як провідники змін. Інтеграція та інклюзія.	2	-
7	Поняття «дитина з особливими освітніми потребами». Основні категорії дітей з особливими освітніми потребами.	2	-
8	Співробітництво - основа роботи з батьками. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище.	2	-
9	Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку.	2	-
10	Процеси адаптації та модифікації при організації та проведенні навчання і виховання дітей з ООП	2	-
11	Складання індивідуальної програми розвитку дитини.	2	-
12	Складання індивідуального навчального плану. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму.	2	-
13	Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП	2	-
14	Мотивація учнів з ООП засобами безбального оцінювання	2	-
15	Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання на заняттях з інформаційної освіти.	2	-
16	Проблема готовності до оволодіння інформаційними технологіями дитини з особливими освітніми потребами.	2	-
Разом:		32	-

4.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Дослідження історичного підґрунтя інклюзивної освіти як моделі соціального устрою	5	-
2	Аналіз становлення та розвитку системи спеціальної освіти в Україні: недоліки та переваги.	5	-
3	Можливості корекційно-розвивальної роботи як складової інклюзивного навчання.	5	-
4	Дослідження курикулуму навчального та корекційно-розвивального процесів.	7	-
5	Складання індивідуально-навчального плану та	5	-

	забезпечення його складових.		
6	Дослідження сутності оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	5	-
7	Дослідження особливостей безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами на заняттях з інформаційної освіти.	5	-
8	Забезпечення диференційованого викладання на заняттях з інформаційної освіти як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.	5	-
Разом:		42	-

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за 100-бальною шкалою та національною п'ятибальною шкалою для заліків «зараховано», «не зараховано»).

Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів.

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
75 – 89 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Критерії оцінювання заліку:

– на оцінку «*зараховано*» (60-100 балів) заслуговує здобувач вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу отримав зазначену кількість балів протягом семестру;

– оцінка «*не зараховано*» (0-59 балів) виставляється здобувачеві вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу не набрав 60 балів упродовж семестру, він має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

– під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття;

- під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена:

- за неповну відповідь;

- за кожну неправильну відповідь;

- за невчасне виконання завдання;

- за недостовірність поданої інформації;

- за недостатнє розкриття теми;

- за відсутність посилань на літературні джерела.

Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Оцінювання результатів навчання у формі семестрового заліку проводиться по закінченні вивчення навчальної дисципліни, зазвичай, на останньому практичному та/або лабораторному занятті або в період до початку екзаменаційної сесії відповідно до графіка освітнього процесу.

На останньому аудиторному занятті викладач зобов'язаний оголосити здобувачам вищої освіти відкрито (у присутності групи) накопичені ними бали поточного оцінювання з навчальної дисципліни, отримані під час лекційних, практичних та/або лабораторних занять та за виконану самостійну роботу. Залік, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше

60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти.

Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, де формою контролю є залік, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

6. Засоби діагностики результатів навчання

Діагностика результатів навчання включає диференційований та об'єктивний облік результатів освітньої діяльності здобувачів і включає наступні блоки:

– контроль засвоєння теоретичних знань: усні опитування на практичних заняттях – індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповідь з презентацією (оцінюється рівень розуміння здобувачем теоретичного матеріалу, вміння формулювати запитання по темі та давати на нього відповідь, якість підготовки домашнього завдання, перевірка вміння аналізувати й застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань);

– контроль самостійної роботи здобувачів (вирішення дослідницьких завдань, есе, проєкт, робота з літературними джерелами);

– підсумковий контроль: залік - передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти. Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

7. Рекомендована література

Основна:

1. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 175 с.
2. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навч. посіб. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
3. Садова І.І. Інклюзія у закладах загальної середньої освіти України: тенденції розвитку : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2020. 447 с.
4. Ферт О.Г. Інклюзія дітей з порушеннями психічного розвитку: монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 431 с.
5. Haug, P., 2017. Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 19(3), pp.206–217. DOI: <http://doi.org/10.1080/15017419.2016.1224778>

Допоміжна:

1. Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка : навч. посіб. Житомир : О. О. Євенок, 2020. 248 с.
2. Бирка М.Ф. Сучасні підходи до викладання інформатики в школі: метод. посіб. Ін-т післядипломної пед. освіти Чернівецької обл. Чернівці : Яворський С. Н. [вид.], 2020. 163 с.
3. Бондар Т.І. Інклюзивна освіта в США та Канаді: тенденції розвитку : монографія [наук. ред. А. І. Кузьмінський]. Черкаси : Третяков О. М. [вид.], 2018. 511 с.
4. Будник О. Б., Кондур О. С., Дяків І. Б. Цифрові технології в інклюзивній освіті: реалії, проблеми та перспективи. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки, (3), 2020. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3919>
5. Войтенко А., Семеніхіна О. До питання про інклюзивний освітній простір в навчанні інформатики дітей з інтелектуальними порушеннями. *Освіта. Інноватика. Практика.* 2019. № 2(6). С. 6–9. URL: <http://eipjournal.in.ua/index.php/eip/article/view/73>
6. Войтенко А. Особливості навчання інформатики дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзії. *Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів та молодих учених (6-7 травня 2020 р., м. Суми). Суми, 2020. С. 23–25.
7. Войтенко А. Роль використання комп'ютерних технологій у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання. *Студентська звітна конференція* : матеріали результатів наукових досліджень молодих науковців. Суми : Вид-во фізико-математичного факультету СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. Вип. 14. Т. 1. С. 11–14.
8. Демченко І.І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика : навч.-метод. посіб. Умань : Сочінський М. М. [вид.], 2016. 159 с.
9. Дікова-Фаворська О. М. Інклюзія в освіті: повсякденні практики та процедура оцінювання: монографія / за ред. О. М. Дікова-Фаворська, С. Г. Здрагат. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 416 с.
10. Зарицька В.В. Психологія комунікативної толерантності в умовах інклюзивного навчання : монографія. Херсон : Гельветика, 2019. 209 с.
11. Казачінер О.С. Інклюзивна освіта в англomовних країнах : [посібник]. Харків : Основа, 2018. 79 с.
12. Козіброда Л. Основні моделі організації інклюзивної освіти в умовах загальноосвітньої школи (початок ХХІ ст.). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2020. № 8 (102). С. 15-27.
13. Косовець О. П. Комплексна адаптація методичної системи навчання інформатики учнів в інклюзивних групах. Наукові записки. Серія:

- Педагогічні науки, (191), 2020. С. 105-108. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-191-105-108>
14. Кучай Т., Кучай О. Теоретичні основи інклюзивного навчання у закладах вищої освіти. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2019. № 2 (65). С. 162-164.
  15. Лавріненко Л.І. Школа для кожного (окремі аспекти інклюзивної освіти): навч.-метод. посіб. на допомогу слухачам курсів підвищення кваліфікації, пед. працівникам закл. заг. серед. освіти. Чернігів : ЧНТУ, 2017. 167 с.
  16. Лучко Ю.І. Соціальна адаптація студентів з обмеженими фізичними можливостями в умовах інклюзивного освітнього простору: монографія, Хмельниц. ін-т соц. технологій. Київ : ТАЛКОМ, 2019. 243с.
  17. Любімова А.В. Впровадження інклюзивної освіти. Управлінський аспект [упоряд. Ж. Сташко]. Київ : Шкільний світ, 2018. 141 с.
  18. Ляшенко К. І. Інклюзивна освіта у новій українській школі. *Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного закладу освіти* : Збірник за матеріалами V Всеукр. науково-практичної конференції (12 грудня 2017 року). Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. С. 95-97.
  19. Малишевська І.А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія. Умань : Сочінський М. М. [вид.], 2018. 386 с.
  20. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2016. 163 с.
  21. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ: навч.-метод. посіб. / Уклад.: Коваль Л. В., Компанець Н. М., Луценко І. В. Київ : Симоненко О. І., 2018. 95 с.
  22. Пахомова Н.Г. Актуальні проблеми спеціальної освіти : навч. посіб. для студентів спец. 016 "Спеціальна освіта". Полтава : АСМІ, 2018. 329с.
  23. Підготовка майбутніх педагогів до організації міжособистісної взаємодії в умовах інклюзивного освітнього простору : навч.-метод. посіб. / Уклад.: Юрій Калічак, Світлана Чупахіна. За заг. Ред. Калічак Ю. Дрогобич : Ред.-вид. від. Дрогоб. держ. пед. ун-ту, 2019. 78 с.
  24. Скрипка К. Створення інноваційного інклюзивного освітнього простору в межах реалізації соціального проекту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019, № 4 (88). С. 329-339.
  25. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник / Уклад.: А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.
  26. Софій Н. З., Найда Ю. М. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів : навч. посіб. Київ, 2018. 174с.

27. Удич З.І. Інклюзивна освіта. Практикум для студентів педагогічних спеціальностей : навч. посіб. Тернопіль : Прінт-офіс, 2016. 141 с.
28. Чайковський М.Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з інвалідністю в інклюзивному освітньому просторі : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : ТАЛКОМ, 2018. 271 с.
29. Шевченко В.М. Спеціальна освіта в Україні та Польщі: минуле, сьогодення, майбутнє (кінець XVIII - початок XXI століття): монографія. Київ : Симоненко О. І. [вид.], 2020. 462 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Віртуальна поліклініка «Швидка допомога». Розділ «Діти: психологічні проблеми» – <https://dopomoha.kiev.ua/forum326/list.php?f=18>
2. Інклюзивна освіта. Накази та листи МОН. <https://osvita.ua/legislation/tag-inkliuziya/>
3. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» – www.education-inclusive.com/uk/index.php
4. Нова Українська Школа. Смарт освіта. – <https://nus.org.ua/articles/portal-inklyuzyvnoyi-osvity-yak-batkam-podaty-zayavu-do-irts-onlajn-i-ne-tilky-karta-irts-2/>
5. Портал ІРЦ – <https://ircenter.gov.ua/>
6. Сайт інституту спеціальної педагогіки АПН України – <https://ispukr.org.ua/>
7. Сайт Міністерства освіти і науки України – <https://mon.gov.ua/ua>
8. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Інклюзивна політика. – <https://nus.org.ua/articles/portal-inklyuzyvnoyi-osvity-yak-batkam-podaty-zayavu-do-irts-onlajn-i-ne-tilky-karta-irts-2/>
9. Kids Unity “Єдність дітей” портал для дітей з особливими потребами та їх батьків – <http://www.kidsunity.org/>
10. Інклюзивна освіта в НУШ: виклики воєнного часу.
Український портал «Знайшов» (Учням. Батькам. Вчителям.) - <https://znayshov.com/News/Details/inklyuzivna-osvita-v-nush-vyklyky-voieno-ho-chasu>

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Інклюзивна освіта»

(<https://moodle.ddpu.edu.ua/course/view.php?id=943>)

Кузнецова Тетяна Григорівна –
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії